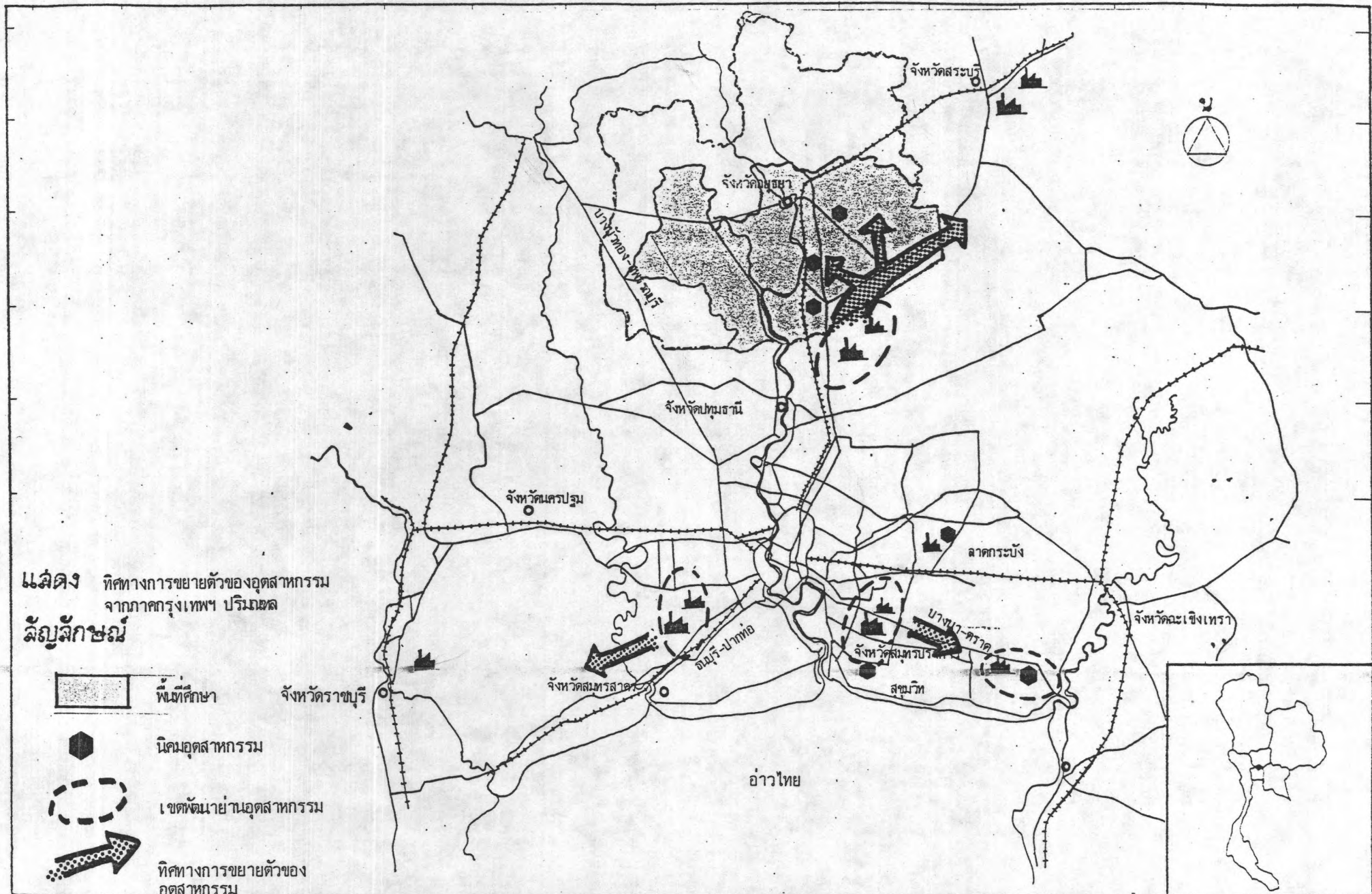

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวทางการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมา ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างทาง เศรษฐกิจที่เน้น การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมควบคู่กับภาคเกษตรกรรม นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใน ระยะเวลาแรกประการหนึ่งคือ การพัฒนาที่เน้นความสำคัญในการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าและการผลิต ส่งออกต้องพึ่งวัตถุดิบจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ผลจากการพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดการขยายตัว ของภาคอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น โดยการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว มีรูปแบบการกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เนื่องจากเป็นทำเลที่ตั้งที่มี ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ได้เปรียบกว่าเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ พื้นที่เศรษฐกิจ ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้ขยายตัวไปเรื่อยๆ ทุกปีในเขตเมืองมีการขยายตัวออกไปใน รัศมีวงแหวน 30 กิโลเมตรรอบกรุงเทพฯตามแกนหลักทางทิศตะวันตก ตะวันออก และทิศเหนือซึ่ง มีลักษณะเป็นแนวตามสองข้างถนน การกระจายตัวของอุตสาหกรรมก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แบบแผนที่ตั้งอุตสาหกรรมที่น่าสังเกตอยู่ตรงบริเวณแกนหลักด้านเหนือชายขอบของกรุงเทพฯ และ ปริมณฑล ซึ่งอยู่ห่างจากใจกลางกรุงเทพฯและปริมณฑลประมาณ 50 กิโลเมตร การมีสนามบินนานาชาติอยู่บริเวณนั้นกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมทางทิศใต้ของภาคกลางตอนบน ตั้งแต่ บริเวณพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาขึ้นไป (แผนที่ 1.1)

สำหรับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หากพิจารณาตามศักยภาพของจังหวัดแล้ว พบว่ามี ลักษณะเป็นเมืองเกษตรกรรม โดยเป็นแหล่งการปลูกข้าวที่สำคัญของประเทศ แต่ในปัจจุบันภาค การเกษตรเริ่มลดความสำคัญลง มีการเปลี่ยนแปลงไปพึ่งพาอยู่กับภาคอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้นอัน ได้แก่ อุตสาหกรรมการเกษตร อุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการส่งออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่มี น้ำหนักเบาซึ่งใช้ในการขนส่งทางอากาศทั้งวัตถุดิบนำเข้าและผลผลิตส่งออกเป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็น สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศอีกด้วย ถึงแม้ว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่ได้ถูกกำหนด

รูปแบบที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนที่ 1.1

าให้เป็น "เมืองศูนย์กลางความเจริญ" ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่การที่มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศที่ต้องการชะลอความเจริญเติบโตของกรุงเทพฯ และปริมณฑลมุ่งกระจายความเจริญไปสู่เมืองต่างๆในภูมิภาค ด้วยการมีนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งเสริมการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมในภูมิภาค และจากการที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความได้เปรียบเชิงที่ตั้ง เนื่องจากแหล่งทำเลที่ตั้งของจังหวัด เป็นเขตต่อเนื่องกับภาคกรุงเทพฯ และปริมณฑลและใกล้กับท่าอากาศยานกรุงเทพฯ จึงทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลายเป็นสถานที่รองรับความเจริญทางการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศ ต่อเนื่องมาจากภาคกรุงเทพฯ และปริมณฑล และเกิดการพัฒนาค้นพื้นที่ของจังหวัดให้เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม พื้นที่ตอนล่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณเขตติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี อันได้แก่ อำเภอบางไทร อำเภอบางปะอิน อำเภอวังน้อย ขึ้นไปถึงอำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภออุทัย พื้นที่เหล่านี้เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ และนับวันจะทวีความหนาแน่นมากยิ่งขึ้น ในเขตพื้นที่ 6 อำเภอดังกล่าว มีโรงงานตั้งอยู่เกินกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนโรงงานทั้งหมดของจังหวัด ปรากฏเป็นย่านอุตสาหกรรมอย่างเห็นได้ชัดเจน มีการประกาศเขตพื้นที่อุตสาหกรรมในเขตอำเภอวังน้อย อำเภอบางปะอิน และอำเภอบางไทร เพื่อรองรับการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม การเลือกที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผลให้รูปแบบที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น มีทั้งที่อยู่ในรูปแบบของโรงงานอุตสาหกรรมที่กระจัดกระจายตามริมแม่น้ำ หรือริมข้างถนนทางหลวงสายสำคัญๆ เช่น ถนนพหลโยธิน ถนนสายเอเชีย ถนนสายสามโคก-เสนา และ ที่มีรูปแบบการตั้งโรงงานในลักษณะรวมกันอยู่เป็นนิคมอุตสาหกรรม ปัจจุบันนี้มีการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในพื้นที่จำนวน 2 แห่งครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่ และมีเขตอุตสาหกรรมเอกชน (สวนอุตสาหกรรม) ที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนอีก 1 แห่ง นอกจากนี้ในอนาคตยังมีโครงการที่จะก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่นี้อีกประมาณ 3-4 แห่ง ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นถึง แนวโน้มการเติบโตและการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้น และสภาพการณ์ที่ดินจะถูกนำมาใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น

ในการประกอบกิจการอุตสาหกรรมโรงงาน ทำเลที่ตั้ง เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญไม่น้อยกว่ากระบวนการผลิต หรือการตลาด ทั้งนี้เพราะสำหรับผู้ประกอบการแล้ว ปัจจัยทางด้านทำเลที่ตั้ง เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะสร้างความสำเร็จความได้เปรียบของกิจการและหากพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว ความสำคัญของทำเลที่ตั้งนอกจากจะมีผลโดยตรงต่อกิจการนั้นเองแล้ว

ยังมีผลกระทบที่สำคัญต่อระบบทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสภาพแวดล้อมบนพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ อีกด้วย ในระดับจังหวัดการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมมาเป็นการใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมมากขึ้นตามมาควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นของแหล่งที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม พื้นที่ในบริเวณใกล้เคียงกันมักจะมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของยานที่พิกอาศัย อาคารร้านค้า เพื่อรองรับการขยายตัวของแรงงานที่เกิดขึ้นในชุมชน พื้นที่ก่อสร้างสำหรับอุตสาหกรรมและที่พิกอาศัยที่ขยายออกไปรูกกล้าเขตเกษตรที่มีชายชลประทานที่จัดเตรียมไว้ ทำให้เขตเกษตรกรรมถูกทำลาย ทำให้เกิดผลกระทบที่เป็นปัญหาต่อการใช้ที่ดินเกษตรกรรมของจังหวัด ขณะเดียวกันพื้นที่อุตสาหกรรมและที่พิกอาศัยเหล่านั้นก็จะประสบปัญหาในการจัดหาบริการสาธารณูปโภคสาธารณูปการด้วย นอกจากนี้โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีความสำคัญทางศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อาจทำลายบรรยากาศที่ศรัทธาหรือสร้างความเสียหายแก่สิ่งหรือสถานที่สำคัญเหล่านั้นได้ การที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวหลักทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมของภาคกลาง และมีบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาที่ถูกประกาศเป็นมรดกโลก ผลกระทบของโรงงานอุตสาหกรรมต่อสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ จึงเป็นปัญหาระดับชาติที่สำคัญอีกประการหนึ่ง รวมถึงผลกระทบที่มีต่อสภาพแวดล้อม เช่น มลพิษทางน้ำจากอุตสาหกรรมในพื้นที่ของจังหวัดเป็นที่ลุ่มต่ำ เมื่อน้ำหลากจะพัดพาน้ำเสียลงสู่พื้นที่ตอนล่าง ได้แก่จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร และที่สำคัญการมีพื้นที่บางส่วนของเขตพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่เขตนุรักษ์น้ำดิบเพื่อการผลิตน้ำประปาของการประปานครหลวง การตั้งโรงงานอยู่ตอนบนของบริเวณพื้นที่นั้น หรือการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานสู่แม่น้ำ อาจทำให้เกิดมลภาวะที่เป็นอันตราย ปัญหาเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับการที่โรงงานอุตสาหกรรมมีรูปแบบที่ตั้งโดยปราศจากการกำหนดรูปแบบที่ตั้งที่เหมาะสม จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางการแก้ไขและวางแนวทางการพัฒนาต่างๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมของจังหวัดให้เกิดขึ้นได้โดยไม่ขัดแย้งกับการพัฒนาสาขาอื่นๆ พร้อมทั้งรักษาความสมดุลย์ทางสภาวะแวดล้อมด้วย ซึ่งการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และเงื่อนไขข้อจำกัดต่างๆ จะเป็นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญทางหนึ่ง โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ที่ดินทางด้านอุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพ จากลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษาสนใจการศึกษาในรูปแบบที่ตั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเสนอแนะ

แนวทางการใช้ที่ดินเพื่อจัดระเบียบการใช้พื้นที่สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมที่เหมาะสม ผลการศึกษา
ที่ได้คาดว่าจะ เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาเลือกที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมและ เป็นประโยชน์ต่อ
การนำมาใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อแก้ปัญหาอันเกิดจากรูปแบบที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมของ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงลักษณะ รูปแบบที่ตั้ง โรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ตอนล่างของ จังหวัด
อยุธยาในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งของ โรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าว
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการใช้ที่ดินที่เหมาะสมรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรม
ในอนาคต

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

พื้นที่ศึกษาจะครอบคลุมเขตพื้นที่ตอนล่างบริเวณ 6 อำเภอทางด้านทิศใต้ของจังหวัดพระ
นครศรีอยุธยาได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอเสนา อำเภอบางไทร อำเภอบางปะอิน
อำเภอวังน้อย และอำเภออุทัย

เนื้อหาการศึกษา การศึกษารูปแบบที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ตอนล่าง
ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดโดยถือตาม
คำนิยามในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 มาตรา 5 ที่ว่า "อาคาร สถานที่ หรือยานพาหนะ
ที่ใช้เครื่องจักรที่มีกำลังรวมตั้งแต่ 2 แรงม้าหรือกำลังเทียบเท่า ตั้งแต่ 2 แรงม้าขึ้นไป หรือใช้
คนงานตั้งแต่ 7 คนขึ้นไปโดยใช้เครื่องจักรหรือไม่ก็ตามเพื่อใช้ในการทำการผลิต ประกอบ ซ่อม
ซ่อมบำรุง ทดสอบปรับปรุงแปรสภาพ หรือทำลายสิ่งใด ๆ ตามประเภทหรือชนิดของโรงงานที่
กำหนดไว้ในกฎกระทรวง และการกำหนดประเภทอุตสาหกรรมจะถือเอาตามการแบ่งของสำนักงาน
อุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นหน่วยงานอุตสาหกรรมของท้องถิ่นโดยตรง เพื่อสะดวก
ต่อการจัดระบบข้อมูลและการนำไปใช้อ้างอิง โรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษา นั้นสามารถจัด

เป็นหมวดอุตสาหกรรมได้ 9 หมวดใหญ่ ได้แก่

1. เกษตร
2. ก่อสร้าง
3. อาหารและ เครื่องดื่ม
4. ไม้และแปรรูปไม้
5. สิ่งทอและ เครื่องนุ่งห่ม
6. เคมีและพลาสติก
7. โลหะและอโลหะ
8. บริการ
9. อื่น ๆ

การศึกษาครั้งนี้จะ เน้นการศึกษาสภาพปัจจุบันของรูปแบบของที่ตั้ง โรงงานอุตสาหกรรม ในเขตพื้นที่ตอนล่าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารจากหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและ เอกชนศึกษา เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดพื้นฐานต่าง ๆ ของรูปแบบที่ตั้ง โรงงานอุตสาหกรรมและปัจจัยการ เลือกที่ตั้ง โรงงานอุตสาหกรรม
2. ศึกษาข้อมูลด้านปฐมภูมิ โดยการสำรวจภาคสนาม ออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษา
3. วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้หลักวิชาการด้านผัง เมือง
4. แสดงผลการศึกษาในลักษณะของการบรรยายความ ตาราง แผนภูมิ และแผนที่

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สามารถจำแนกตามแหล่งที่มาได้ 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ข้อมูลสถิติ เอกสาร จากหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น สำนักงานอุตสาหกรรม

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานโยธาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

2. แผนที่การใช้ที่ดิน จากกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

3. ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม และการออกแบบสอบถาม โดยวิธีการออกแบบสอบถามตามกลุ่มผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบบ Simple Random Sampling โดยมีจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 113 ชุด หรือประมาณร้อยละ 33 ของกลุ่มประชากรที่ศึกษา การออกแบบสอบถามได้กระทำใน เดือนธันวาคม พ.ศ. 2534

1.6 ข้อจำกัดและปัญหาในการศึกษา

ในการออกภาคสนามโดยใช้แบบสอบถาม และมีการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ไม่สามารถที่จะสัมภาษณ์ได้ครบทุกโรงงาน ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านเวลา เงินทุน และกำลังคน และการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในข้อมูลด้านความคิดเห็น อาจมีการให้รายละเอียดและความชัดเจนที่จำกัด เนื่องจากบางกรณีผู้ที่สัมภาษณ์ไม่ต้องการเผยแพร่ข้อมูลของโรงงานอุตสาหกรรมนั้น

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. สามารถทราบถึงรูปแบบแหล่งที่ตั้ง และ ปัจจัยการ เลือกที่ตั้งของ โรงงานอุตสาหกรรม ในเขตพื้นที่ตอนล่างของ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลกระทบและ ปัญหาต่างๆที่มีต่อการใช้ที่ดิน อันเกี่ยวเนื่องกับการมีรูปแบบที่ตั้งของ โรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าว
2. สามารถทราบถึงแนวทางการใช้ที่ดิน เพื่อรองรับการขยายตัวของ โรงงานอุตสาหกรรม และนำผลการศึกษาประกอบการพิจารณา การพัฒนาย่านอุตสาหกรรมของ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา